

2. **Wolny T.:** Ujawnianie śladów linii papilarnych na taśmach samoprzylepnych za pomocą fioletu krystalicznego i par kleju cyjanoakrylowego, „Problemy Kryminalistyki” 1995, 209, 63–65.

3. **Rybczyńska-Królik M.:** Barwienie śladów linii papilarnych roztworami fioletu krystalicznego (gencjany), „Problemy Kryminalistyki” 1992, nr 193–194, 26–28.

4. **Freimuth H.:** Latente Fingerspuren auf Klebebändern, Kriminalistik, 2001, 11, 737–741; (tłum.): Utażone ślady linii papilarnych na taśmach przyklepnych, „Problemy Kryminalistyki” 2002, 237, 84–87.

5. **Burns Darren S.:** Sticky-side Powder: The Japanese Solution, „Journal of Forensic Identification” 1994, 44 (2), 133–138.

6. **Sneddon Norm:** Black Powder Method to Process Duct Tape, „Journal of Forensic Identification” 1999, 49 (4), 347–356.

7. **Rees Alison S, Schwartz Rebecca L.:** The Effectiveness of Liqui-Drox and a Comparison to Other Adhesive-Side Processes on a Variety of Tapes, „Forensic Science Communications”, January 2003, 5, 1.

8. **Robert J. Garrett:** Developing Latent Prints on Adhesive Surfaces, „The Criminalist”, Autumn 2002, 12, 5–8.

9. **Martin Bonnie L.:** Developing Latent Prints on the Adhesive Surface of Black Electrical Tape, „Journal of Forensic Identification” 1999, 49 (2), 127–129.

9. **Nelson J.:** Homemade Solution for Processing Latent Prints on the Adhesive Side of Tape, „The Print”, March/April 1998, 14 (2), 1–2.

11. **Rudolph J.:** Chemia popularna, Wiedza Powszechna, Warszawa 1977, 337–341.

Wpływ zapachu środowiska więziennego na wynik ekspertyzy osmologicznej

W ramach ekspertyzy osmologicznej wykonywane są czynności badawcze o charakterze badań porównawczych. Wykorzystywane w trakcie badań ślady zapachowe są niewidoczne, w związku z tym wzbudza to wiele wątpliwości związanych z wiarygodnością wskazań psów w badaniach osmologicznych [1, 2, 8, 9].

Wątpiono, że psy wskazują zgodność zapachową badanych śladów na podstawie indywidualnego zapachu człowieka. Na wskazania psów miałyby wpływać zapachy wtórne tworzące tło zapachowe. Zalecano rygorystyczne przestrzeganie przy budowie szeregu selekcyjnego m.in. zbieżności materiału uzupełniającego z badanym materiałem porównawczym w zakresie tożsamości środowiska przebywania osób, od których ten materiał pochodzi [1, 2, 8, 9]. Ta, według konstruktywnych krytyków badań osmologicznych, niedoskonałość budowy szeregu selekcyjnego mogłaby wpływać na błędny wynik badania śladów zapachowych ludzi. Wskazania psów w szeregu selekcyjnym miałyby być wywołane wyróżniającym się zapachem środowiska materiału porównawczego po-

branego od osoby z nietypowej grupy wśród grupowo tożsamyh materiałów uzupełniających. Spowodowało to, że do badań wraz z materiałem dowodowym i porównawczym przesyłano tło zapachowe pobrane na miejscu zdarzenia bądź charakterystyczne tło środowiska osoby, od której pobierano materiał porównawczy. Dodawano do materiału uzupełniającego szereg selekcyjny pochłaniacze zawierające zapach tła np. środowiska więziennego, z samochodu itp. Takim wyróżniającym się zapachem środowiskowym będzie na pewno zapach więzienny. Gdyby prezentowana wątpliwość była uzasadniona, w trakcie badań psy zawsze wskazywałyby w szeregu selekcyjnym ślad pobrany od osadzonego w zakładzie karnym. Badania przy wykorzystaniu tego typu materiału porównawczego są wykonywane rutynowo przez ekspertów z zakresu badań śladów zapachowych ludzi, a wyniki uzyskiwane przy użyciu psów nie skłaniają do zaaprobowania hipotezy, jakoby zapach środowiska więziennego wpływał na wskazania psów podczas badań osmologicznych.

Celem niniejszego artykułu było określenie wpływu zapachu środowiska więziennego na wynik ekspertyzy osmologicznej na podstawie analizy konkretnych ekspertyz.

Metodyka i materiały

Analizie poddano 4 ekspertyzy osmologiczne. Badania osmologiczne realizowano zgodnie z przepisami obowiązującymi policyjnych ekspertów z zakresu badań śladów zapachowych ludzi [3]. Badano ślady zapachowe zabezpieczone w kilku miejscach zdarzeń. Były one zabezpieczone prawidłowo pod względem technicznym i procesowym. Każdy ślad badano przy wykorzystaniu dwóch psów z aktualnymi atestami. Materiał uzupełniający, porównawczy i kontrolny do budowy szeregu selekcyjnego pobierano z rąk przez 15 minut. Materiał porównawczy wykorzystywany w badaniach osmologicznych pobrano od osób osadzonych w zakładach karnych. Szeregi selekcyjne budowano z materiałów uzupełniających tożsamyh grupowo, pochodzących z jednej grupy zawodowej np. policjantów.

Badania były prowadzone w układzie MD–MP [4]. Obligatoryjnie przed próbami identyfikacyjnymi wykonywano próby kontrolne, w których psom podawano do nawęszczenia materiał kontrolny, a w szeregu selekcyjnym wśród materiałów uzupełniających znajdował się jego odpowiednik oraz materiał porównawczy pobrany od osadzonych w zakładzie karnym. Za prawidłową pracę psa w trakcie prób kontrolnych uznawano wskazanie materiału kontrolnego w szeregu selekcyjnym. Wskazanie materiału porównawczego dyskwalifikowało psa z dalszych badań, gdyż uznawano, że ten materiał jest dla niego atrakcyjny. Po prawidłowym wykonaniu prób kontrolnych psy kwalifikowano do prób identyfikacyjnych, w których podawano do nawęszczenia materiał dowodowy, a w szeregu selekcyjnym wśród materiałów uzupełniających znajdował się materiał porównawczy pobrany od osadzonych w zakładzie karnym.

Opis przypadków i omówienie wyników

Przypadek 1

Sprawa dotyczyła wielokrotnych zabójstw na terenie Małopolski. W trakcie oględzin miejsc zdarzeń zabezpieczono ślady zapachowe z różnych nośników. Jednym z dowodów przemawiających na niekorzyść oskarżonego był wynik ekspertyzy osmologicznej. Na wniosek obrońcy oskarżonego sąd postanowił zlecić wykonanie ponownych badań osmologicznych w kilku laboratoriach kryminalistycznych spoza terenu Małopolski. W pięciu laboratoriach przebadano pięć śladów zapachowych i dwa materiały porównawcze. Jeden był pobrany od oskarżonego w zakładzie karnym, a drugi od świadka. Wyniki badań osmologicznych przedstawiono w tabeli 1.

Badania osmologiczne nie wykazały zgodności zapachowej śladów zapachowych z materiałem porów-

nawczym pobranym od oskarżonego. Dwa psy wykazały zgodność jednego śladu zapachowego z materiałem porównawczym pobranym od świadka.

Ciekawie przedstawiały się wskazania czterech psów wykorzystanych do badań. W pierwszym dniu badań psy nie wykonały prób kontrolnych, ale nie wskazały materiału porównawczego pobranego od oskarżonego. W następnych dniach badań w trakcie prób kontrolnych cztery psy wskazały w szeregu selekcyjnym materiał porównawczy pobrany od oskarżonego. Na podstawie wskazań z drugiego i następnych dni uznano, że materiał porównawczy pobrany od oskarżonego jest atrakcyjny dla tych czterech psów.

Przypadek 2

Sprawa dotyczyła rozboju na starszej osobie. W trakcie oględzin i wizji lokalnej zabezpieczono ślady zapachowe z portmonetki – nr 1, gałęzi – nr 2, z torby i portmonetki – nr 3, z rę-

Wyniki ekspertyzy osmologicznej wykonanej w I przypadku
Results of scent identification in case I

Tabela 1

Psy	MPPDN	MBWSS	PK – I dzień	PK – następne dni	PI
1–4	MK	MP-O	–	+ (MP-O)	Nie wykonywano
5–6	MD	MP-O	+	+	–
7–10	MK	MP-O	–	–	Nie wykonywano
4, 11	MD	MP-Ś	+		+ (MP-Ś)

MPPDN – materiał podawany psom do nawęszczenia,
MBWSS – materiał badany w szeregu selekcyjnym,
PK – próby kontrolne,
PI – próby identyfikacyjne,
MP – O – materiał porównawczy pobrany od oskarżonego,
MP – Ś – materiał porównawczy pobrany od świadka,
„–” – brak wskazań;
„+” – wskazania.

Z PRAKTYKI

kawa swetra z wyciętymi otworami nr 3/W, z klamki – nr 5/W. Wykonano trzy ekspertyzy osmologiczne. Za każdym razem do badań wraz ze śladami zapachowymi z miejsca zdarzenia i pobranymi od podejrzanych przesyłano tło zapachowe z zakładu karnego. Wyniki badań przedstawiono w tabeli 2.

pochłaniacz wyjęty ze słoika z materiałem porównawczym nie wskazał jego odpowiednika w szeregu selekcyjnym.

Natomiast w drugiej ekspertyzie badaniem osmologicznym wykazano zgodność zapachową śladu nr 3/W z materiałem porównawczym pobranym od jednego z oskarżo-

W trzeciej ekspertyzie w badaniach osmologicznych nie dodawano pochłaniaczy z zapachem tła zakładu karnego do materiałów uzupełniających szereg selekcyjny. Na podstawie wskazań psów nie stwierdzono jednoznacznie zgodności zapachowej śladu nr 3/W z materiałem porównawczym pobranym od jednego

Tabela 2

Wyniki ekspertyz osmologicznych wykonanych w II przypadku
Results of scent identifications in case II

MPPSDN	MBWSS	Ekspertyza I		Ekspertyza II		Ekspertyza III	
		PK	PI	PK	PI	PK	PI
Ślad nr 3/W	MP – O1	+	–	MK	MP-O1	+	+(MP-O1')
	MP – O2			MK	MP-O2*	+	–
Ślad nr 5/W	MP – O1	+	–	MP –O1		+	–
	MP – O2			MP –O2		+	+(MP-O2')
Ślad nr 1	MP – O1	+	–	Nie wykonywano badań uznając, że MP-O1, MP-O2 są atrakcyjne.		+	–
	MP – O2					+	–
Ślad nr 3	MP – O1	+	–			+	–
	MP – O2					+	–
Ślad nr 5	MP – O1	+	–			+	–
	MP – O2					+	–

* – jeden pies wskazywał materiał porównawczy pobrany od oskarżonego

Przy dwóch pierwszych ekspertyzach osmologicznych wykonywanych w tej sprawie w trakcie badań do materiałów uzupełniających szereg selekcyjny dokładano pochłaniacze zawierające zapach tła z zakładu karnego.

W pierwszej ekspertyzie badaniem osmologicznym nie stwierdzono zgodności zapachowej badanych materiałów. Ustalono, że przyczyną tego mogła być zła jakość materiału porównawczego. Pies nawęszający

nych. W przypadku drugiego z oskarżonych nie wypowiedziano się jednoznacznie na temat zgodności zapachowej, gdyż na dwa użyte psy tylko jeden wskazywał jego materiał porównawczy w szeregu selekcyjnym. W trakcie kolejnych badań psy wskazały w próbach kontrolnych materiały porównawcze pobrane od oskarżonych. Odstąpiono więc od kontynuowania badań, gdyż uznano je za atrakcyjne dla psów z tego laboratorium.

z oskarżonych, a śladu nr 5/W z materiałem porównawczym pobranym od drugiego z oskarżonych. W przypadku pozostałych śladów zapachowych nie stwierdzono ich zgodności zapachowej z materiałem porównawczym.

Przyczyną rozbieżności wyników w II i III ekspertyzie przy badaniu zgodności zapachowej śladu nr 3/W z materiałem porównawczym pobranym od osadzonych w zakładzie karnym najprawdopodobniej był fakt, że

badania osmologiczne są badaniami niszczącymi [5]. Ponadto podczas przeprowadzania I i II ekspertyzy materiał dowodowy uległ częściowemu zniszczeniu (wywietrzeniu), czego wynikiem był spadek ilości zapachu osoby do poziomu uniemożliwiającego dokonanie ponownej identyfikacji. Psy mają różne progi węchowe (najniższe stężenie wonnej substancji wywołujące uczucie zapachu) i dlatego pies o niskim progu węchowym potrafi dokonać poprawnej identyfikacji trudnego materiału, a pies o wysokim progu mimo wykonania prób kontrolnych nie jest w stanie go zidentyfikować. Próby kontrolne są generalnie najłatwiejsze dla psów i nie określają ich progu węchowego.

Analizowane wyniki ekspertyz osmologicznych potwierdzają wnioski z badań Holendrów, którzy zajmowali się wyjaśnieniem problemu, czy psy reagują na tzw. nietypową osobę w szeregu. Osoba ta wywodziła się ze środowiska innego niż pozostałe osoby (np. pracownik cywilny zatrudniony w Policji w konkretnym mieście w grupie studentów z innego miasta). Nie znaleziono żadnego dowodu na to, że psy preferowały zapach osoby nietypowej (test binominalny NS – nieistotne statystycznie) [6].

Nieliczne publikacje, niepoparte doświadczeniami, wykreowały pogląd o negatywnym wpływie na rezultaty identyfikacji osmologicznej zapachów tła. Ma on swój rodowód w czasach, gdy w trakcie badań osmologicznych nie wykonywano prób kontrolnych. Autor [7] tej hipotezy zalecał budowanie szeregu selekcyjnego ze śladu zapachowego zabezpieczonego na miejscu zdarzenia, a jako materiał uzupełniający wstawiano ślady zapachowe pobrane od osób. Taką niedoskonałość budowy szeregu selekcyjnego można było zniwelować pobierając materiał uzupełniający na pochłaniacze z zapachem tła lub dołączając do materiału uzupełniającego pochłaniacze z zapachem tła z miejsca zdarzenia.

Już od dawna policyjni eksperci z zakresu badań śladów zapachowych ludzi nie budują tego typu szeregów selekcyjnych, a zakorzeniony pogląd o konieczności pobierania tła dalej funkcjonuje wśród osób zatrudnionych w organach ścigania i wymiarze sprawiedliwości.

Wnioski

Analiza czterech ekspertyz osmologicznych potwierdza, że zapach tła środowiska więziennego nie wpływa w istotny sposób na wynik ekspertyzy osmologicznej. Niepotrzebnie pobiera się zapachy tła przy zabezpieczaniu materiału porównawczego od osób osadzonych w zakładach karnych (a także materiału dowodowego z samochodów itp.).

Mirosław Rogowski

BIBLIOGRAFIA

1. **Dzierżanowska J.:** Glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29 września 1998, II A Ka 142/97, „Palestra” 1999, nr 7–8, s. 194–197.
2. **Hanausek T.:** Meandry osmologii, „Palestra” 1998, nr 1–2, s. 41–46.
3. Metodyka pobierania, zabezpieczania, powielania i rozpoznawania zabezpieczonych śladów zapachowych ludzi wprowadzona przez Dyrektora CLK KGP do stosowania z dnia z 16.06.1998 r.
4. Układ MD–MP – sposób prowadzenia badania osmologicznego, w którym pies na starcie nawęsza materiał dowodowy, a w ciągu selekcyjnym znajduje się materiał porównawczy pobrany z rąk.
5. **Rogowski M.:** Próba określenia możliwości przeniesienia zapachu osoby na nośnik za pośrednictwem jej odzieży używanej przez inną osobę oraz przeniknięcia zapachu osoby przez odzież, „Z Zagadnień Nauk Sądowych”, z. XLVIII, 2001, s. 131–133.
6. **Schoon G.A.A.:** Szeregi identyfikacyjne śladów zapachowych w Holandii – zarys i omówienie, „Problemy Kryminalistyki” 2002, nr 237 s. 59–63.

7. **Skrybuś R.:** Bank zapachu drogą do przestępcy, CSP Legionowo 1996.

8. **Widacki J.:** Kilka uwag o identyfikacji zapachów ludzkich przez psa na użytek procesu karnego, „Palestra” 1998, nr 11–12 s. 102–108.

9. **Wójcikiewicz J.:** Metaekspertyza osmologiczna, „Z Zagadnień Nauk Sądowych”, z. XXXVII, 1998, s. 158–164.

Informujemy,
że CLK KGP
zamierza wydać
w tym roku
monografię
autorstwa
Waldemara
Krawczyka
pt. „Nielegalne
laboratoria
narkotykowe”.

